

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 811.111'25:7.072.2

DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.3-2/01>**Бережна О. О.**

Національний університет «Запорізька політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ ТА ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ГАЛУЗІ МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА

Статтю присвячено дослідженню проблеми перекладу термінології галузі мистецтвознавства та використанню перекладацьких трансформацій із метою досягнення максимальної адекватності перекладу. Актуальність теми визначена тим, що термінологічний апарат сучасного мистецтва регулярно та активно поповнюється новими термінами, які раніше не були відомі публіці. Тому розуміння особливостей перекладу таких термінів робить інтерпретацію мистецтвознавчих текстів у цілому більш адекватною. Мистецтвознавчий текст – це текст, створений спеціалістами (мистецтвознавцями, критиками мистецтва), який передає читачу чи глядачу вербально опосередкований, умовно-еквівалентний зміст мистецького твору. Спеціальний мистецтвознавчий текст – це текст, що містить інформацію про історію та теорію мистецтва на основі вивчення, аналізу, інтерпретації та оцінки конкретних творів мистецтва. Як спеціальний текст, що відноситься до відповідної сфери діяльності, він має низку специфічних характеристик, а саме: наявність великої кількості галузевої професійально значущої інформації та, відповідно, наявність великої кількості термінів. Під час роботи з мистецтвознавчим текстом перекладач повинен також приймати до уваги, що вірний переклад термінів як ключових одиниць спеціального тексту є необхідною умовою точності перекладу всього тексту. Між тим під час перекладу мистецтвознавчих текстів дуже часто виникають труднощі, які можна подолати за допомогою перекладацьких трансформацій. Перекладацькі трансформації – це технічні прийоми перекладу, які полягають у заміні регулярних відповідників нерегулярними (контекстуальними), а також самі мовні вислови, які ми отримуємо в результаті застосування таких прийомів. Використання трансформацій визначається бажанням отримати більш високий рівень адекватності перекладу. До найпоширеніших лексичних трансформацій відносять транскрипцію, транслітерацію та калькування. Переклад з однієї мови на іншу неможливий без граматичних трансформацій. Граматичні трансформації – це, в першу чергу, перебудова речення (зміна його структури) та найрізноманітніші заміни як синтаксичного, так і морфологічного порядку. До найпоширеніших граматичних трансформацій відносять перестановки, заміни.

Ключові слова: мистецтвознавчий текст, термін, лексичні трансформації, граматичні трансформації, транскрипція, калькування, перестановка.

Постановка проблеми. Проблема перекладу термінів з однієї мови на іншу завжди була актуальною. Галузь мистецтвознавства не є винятком. Мистецтво є важливою частиною культури народу, його духовної спадщини. Інформація про культурні цінності фіксується та накопичується завдяки мові. Лексична система мови зумовлена категоріями матеріального та духовного світу, пов'язаними з діяльністю цього народу. Незважаючи на велику кількість наукових робіт, присвяче-

них проблемі перекладу термінології (О. С. Ахманова, Д. С. Реформатський, В. Н. Комісаров та ін.), у лінгвістиці існує небагато досліджень прийомів, пов'язаних саме з перекладом термінології галузі мистецтва, можливо, саме тому терміни галузі мистецтва, таким як їх бачать англomовні носії, ще не повністю знайшли своє відображення в якісних перекладах українською мовою. Термінологічна база сучасного мистецтвознавства активно поповнюється десятками нових термінів, які повинні

мати еквіваленти у мові перекладу. Досягнення адекватного перекладу термінів у текстах галузі мистецтвознавства є досить важливою проблемою для того, щоб ці праці можна було оформити у вихідну мову, і все, що вжито в наукових текстах, було доступним носіям української мови. Розуміння особливостей та способів перекладу таких термінів робить інтерпретацію текстів у цілому більш адекватною і знайомить людей із досягненнями в різних галузях культурного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами перекладу наукових текстів займається багато провідних учених, серед них – Л. М. Алексеева, Т. В. Дроздова, Т. А. Казакова, В. Н. Комісаров, Л. Л. Нелюбін, А. В. Суперанська, І. Л. Васильєва та ін. Сьогодні в перекладознавстві існує багато теорій, пов'язаних із перекладом термінології. Наприклад, теорії концептуалізації та антропологізму. На думку деяких учених (О. О. Харитоновна, А. Б. Пешкова та ін.), уявлення про термін як про основну проблему перекладу не враховує цілісність наукового тексту. Як відправну точку автори цієї теорії приймають твердження про те, що однією з основних проблем перекладу наукового тексту є спосіб трансляції вихідного наукового знання, який визначає стратегію перекладу наукового тексту і, відповідно, впливає на якість тексту перекладу. У зв'язку із цим як основа наукового тексту розглядається таке явище, як концептуалізація. Концептуалізація впливає на вибір стратегії перекладу. Для того щоб змодельовати процес концептуалізації вихідного тексту перекладач повинен виявити ключові опорні компоненти тексту [1, с. 3]. Антропологізм у сфері наукового перекладу означає, що створення перекладу залежить виключно від того, чи здатен перекладач повністю зрозуміти оригінальний текст. Будь-який науковий твір ставить на розгляд якесь питання, тому якщо перекладач зможе зрозуміти питання, поставлене дослідником у науковому творі, він зможе зрозуміти і його логіку. Усе це є передумовою для створення якісного тексту перекладу. Антропологізм у науковому перекладі проявляється в пошуку відповідей на такі питання: як може проявити себе перекладач із погляду перекладацького процесу? яке в нього відношення до тексту, який він перекладає? Відповідаючи на перше питання, можна помітити, що перекладач у процесі розуміння смислу вихідного тексту неминуче перетворює його на особливий, тільки йому властивий смисл, що відображає його суб'єктивне знання [2, с. 208]. Існує традиційне (І. Л. Васильєва, А. В. Неруш)

уявлення про те, що однією з основних проблем під час перекладу наукового тексту є вибір способу перекладу термінів, оскільки без точного перекладу термінів переклад наукового тексту втрачає своє призначення. Для цього необхідно дотримуватися визначених вимог, які, своєю чергою, залежать від особливостей терміна та від дотримання закономірностей перекладу наукового тексту. До ключових особливостей терміна відносять: необхідність адекватного перекладу кожного окремо взятого терміна, кожний термін повинен бути перевірений у межах відповідної терміносистеми, які не завжди присутні в мові оригіналу та в мові перекладу, також необхідно враховувати специфіку формулювання речень та передачі ідей кожною з мов. На нашу думку, саме переклад спеціальної лексики, зокрема термінів, є одним із ключових моментів під час перекладу наукових текстів.

Постановка завдання. Ми ставимо собі за мету дослідити способи перекладу мистецтвознавчих термінів з англійської на українську мову взагалі та за допомогою лексичних та граматичних трансформацій на рівні словосполучення та на рівні речення зокрема. Для цього нам потрібно визначити основні характеристики мистецтвознавчого тексту як об'єкта перекладу, визначити роль терміна в побудові мистецтвознавчих текстів, розглянути чинники, що впливають на переклад термінів, визначити, як лексичні та граматичні трансформації впливають на адекватність перекладу мистецтвознавчої термінології.

Виклад основного матеріалу. Тексти галузі мистецтвознавства – це тексти, створені спеціалістами (мистецтвознавцями, критиками мистецтва), які передають читачам та глядачам вербально опосередкований, умовно-еквівалентний зміст художнього твору. Це специфічна вербальна форма інтерпретації мистецького зображення [3]. Іншими словами, текст галузі мистецтвознавства – це особлива вербальна форма інтерпретації творів мистецтва, виконана спеціалістом. Спеціальний мистецтвознавчий текст – це текст, який на основі вивчення, аналізу, інтерпретації та оцінки конкретних творів мистецтва або художніх подій містить інформацію про історію та теорію мистецтва [3]. До текстів мистецького жанру відносять роботи, присвячені образотворчому мистецтву, скульптурі, архітектурі, театру, музиці, кіно, де значну роль відіграють авторський початок, емоційне забарвлення та естетика. Це монографії, статті, доклади та есе, їх стилістично відносять до науково-популярного стилю, оскільки для

них характерні точність, конкретність, доступність, ілюстративність. А рецензії, анотації, відгуки та іноді статті відносять до публіцистичного стилю, оскільки в них наявні аналітичність, доказовість викладення матеріалу, індивідуалізація стилю автора, відсутність різко негативного забарвлення та гострої критики [4].

Оскільки текст галузі мистецтвознавства належить до конкретної галузі діяльності, він, як і будь-який інший спеціальний текст, характеризується наявністю галузевої професійно значущої інформації та великою кількістю термінів. О. С. Ахманова визначає термін як слово чи словосполучення спеціальної (наукової, технічної та ін.) мови, яке створюється (приймається, запозичується і т. д.) для точного вираження спеціальних понять та позначення спеціальних предметів [5, с. 473]. Практика показує, що термінологія в будь-якій галузі знання перебуває у стані постійних кількісних та якісних змін. Вірний переклад термінів як ключових одиниць спеціального тексту є необхідною передумовою точності перекладу всього спеціального тексту. Термінами можуть бути практично будь-які лексичні одиниці мови, які перейшли у вузькофахову сферу й які послужили для позначення конкретних понять у цій галузі. А. В. Супераньска, Н. В. Подольска, Н. В. Васильєва поділяють терміни на: терміни-слова (вони виражені єдиним словом: *sketch*, *draft* – ескіз, *décor* – декор, *designer* – дизайнер, *shelling* – кракелюр, *palette* – палітра, *smear* – мазок, *stroke* – штрих, мазок, *silhouette* – силует, *expressiveness* – експресивність, *мастихін*, *обскура* та ін.); терміни-словосполучення, серед них розрізняють: а) вільні словосполучення (жанровий живопис, образотворчі мистецтва, *industrial design*, *horizon line* і т. д.), де кожний із компонентів є терміном, що може вступати у двосторонній зв'язок; б) зв'язані словосполучення, де ізольовано взяті компоненти можуть і не бути термінами, але їх поєднання утворює термін-словосполучення (станкове мистецтво, рельєфне зображення, *deadwood*, *Haitian Revolution*, *harlem renaissance* і т. д.) [6, с. 15; 7]. Під час роботи з мистецтвознавчим текстом слід також прийняти до уваги, що багато слів набувають іншого значення та починають функціонувати як мистецтвознавчі терміни: у мистецтвознавчому тексті *oil* – олія, *нафта* – набуває значення «масляна техніка живопису», *work* – робота – «витвір мистецтва», *colour* – колір – «відтінок, пігмент» [4].

Переклад з однієї мови на іншу неможливий без лексичних та граматичних трансформацій.

Прийоми логічного мислення, за допомогою якого ми розкриваємо значення іншомовного слова в контексті і знаходимо йому український відповідник, прийнято називати лексичними трансформаціями. Сутність трансформації полягає у заміні лексичної одиниці, що перекладається, словом або словосполученням, яке реалізує сему цієї одиниці вихідної мови [8, с. 49]. Лексичні трансформації виникають через невідповідність у структурах мови оригіналу та мови перекладу, це викликає труднощі, пов'язані зі збереженням та передаванням значень слів під час їх перекладу. Граматичні трансформації – це передусім перебудова речення (або словосполучення) (зміна його структури) та різноманітні заміни як синтаксичного, так і морфологічного порядку. Граматичні трансформації зумовлюються різними причинами, як чисто граматичного, так і лексичного характеру, хоча основну роль відіграють граматичні фактори через різницю у граматичній будові мов [9]. Різниця у граматичній будові мов часто призводить до того, що під час перекладу доводиться змінювати інформацію, яка міститься у тексті оригіналу. Навіть у разі збігу граматичних категорій у мові оригіналу та мові перекладу між ними може не бути повної відповідності, оскільки засоби їх вираження у кожній мові різні. Під час зіставлення граматичних категорій та форм англійської та української мов, як правило, виявляємо такі явища: відсутність тієї чи іншої категорії в одній із мов, частковий або повний збіг. Відповідно, необхідність у граматичних трансформаціях виникає лише в першому та другому випадках. В українській мові порівняно з англійською відсутні такі граматичні категорії, як герундій та артикль, а також інфінітивні та дієприкметникові звороти, абсолютна номінативна конструкція. Частковий збіг або відсутність збігу у значенні і застосуванні відповідних форм та конструкцій також вимагає граматичних трансформацій. Сюди можна віднести часткову відсутність збігу категорії числа, часткову відсутність збігу у формах пасивних конструкцій, неповний збіг форм інфінітиву, деяку різницю у вираженні модальності.

В. Н. Комісаров розподіляє перекладацькі трансформації на лексичні (транскрибування, транслітерація та калькування), лексико-семантичні (конкретизація, генералізація, модуляція або смисловий розвиток), граматичні (синтаксичне уподібнення або дослівний переклад, до якого він відносить членування або об'єднання речень, а також граматичні заміни форми слова,

частини мови, члена речення та тиру речення) заміни та трансформації змішаного типу, або комплексні лексично-граматичні трансформації: антонімічний переклад, експлікація, компенсація [10, с. 165].

Транскрипція та транслітерація – це такі способи перекладу, за яких форма іншомовних слів відтворюється за допомогою алфавіту мови перекладу. Причому транскрипція – це відтворення звукової форми, а транслітерація – це побуквена чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу, наприклад: batik – батік, Wattman – ватман, battle piece – батальний живопис, vanguard – авангард, album – альбом, figure – фігура, pigment – пігмент, tempera – темпера, portrait-портрет. За допомогою транслітерації перекладаємо терміни Suprematism – супрематизм, Constructivism – конструктивізм, perspective – перспектива, project – проєкт, plan – план [10, с. 156; 7; 11].

Калькування – це передача не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу. Іншими словами, це відтворення типу та структури слова чи словосполучення, яке може використовуватися для перекладу терміна. Даний прийом застосовується під час перекладу складних за структурою термінів. Частіше за все ми використовуємо калькування, коли йдеться про терміни-словосполучення. Наприклад: three-dimensional art – тривимірне мистецтво, Mexican Muralist movement – Рух мексиканських монументалістів, wind rose format – формат рози вітрів, vase painting – вазовий живопис, architect – архітектор, genre painting – жанровий живопис, floral decorations – квіткові прикраси, classical Renaissance – класичний Ренесанс, medieval art – середньовічне мистецтво, Gothic cathedral – готичний собор, three-colored print – триколовий друк, overall view – загальний вигляд, landscape painting – пейзажний живопис [10, с. 157–158; 7; 11].

Також переклад термінів можливий шляхом опису значення. Такий прийом застосовується під час перекладу новітніх авторських термінів-неологізмів, які подаються зазвичай у лапках. Наприклад: Today we are all members of many global «non-place» communities – Сьогодні ми всі є членами багатьох глобальних спільнот, що не прив'язані до якоїсь певної території [11].

Також можна перекладати терміни, скориставшись прийомом експлікації. Експлікація – це явище, за якого лексична одиниця мови оригіналу

замінюється словом (словосполученням), яке передає його значення. Наприклад, термінологічне словосполучення Paranoiac critical method, який у даному контексті перекласти як «Параноїдний критичний метод» неможливо через правила сполучуваності слів в українській мові. Цей термін довелося б перекласти як «метод для розвідки творчого потенціалу образів сновидінь і підсвідомих думок» [11].

Синтаксичне уподібнення (дослівний переклад) – це спосіб перекладу, за якого синтаксична структура мови оригіналу замінюється на аналогічну структуру в мові перекладу [10, с. 169]. Наприклад: Formal art is essentially rational. – Формальне мистецтво, по суті, раціональне. Three-dimensional art of any kind is a physical fact. – Тривимірне мистецтво будь-якого роду – це фізичний факт [11].

Прийом членування речення полягає у тому, що одне речення оригіналу ділиться на два-три речення в перекладі. Використання цього прийому може бути викликано семантичними або стилістичними причинами [10, с. 169]. When words such as painting and sculpture are used, they connote a whole tradition and imply a consequent acceptance of this tradition, thus placing limitations on the artist who would be reluctant to make art that goes beyond the limitations. Коли використовують такі слова, як малювання або скульптура, вони означають традицію у цілому й опосередковано виражають послідовне, логічне прийняття цієї традиції. Це накладає обмеження на митця, який не захоче творити мистецтво, що виходить за рамки цих обмежень [11].

Перестановка як вид перекладацької трансформації – це зміна розташування (порядку дотримання) мовних елементів у тексті перекладу порівняно з текстом оригіналу. Елементами, що можуть піддаватися перестановці, є зазвичай слова, словосполучення, частини складного речення (клаузи) і самостійні речення в тексті. The editor has written me that he is in favor of avoiding «the notion that the artist is a kind of ape that has to be explained by the civilized critic» – Редактор якось написав мені, що він не схильний вважати, що «художник – це свого роду мавпа, поведінка якої стає зрозумілою лише завдяки цивілізованому критику» [11]. У цьому прикладі послідовність компонентів українського речення в певному сенсі «прямо протилежна» послідовності компонентів початкового англійського речення.

Заміна – найбільш поширений і різноманітний вид перекладацької трансформації. У процесі

перекладу заміні можуть піддаватися як граматичні одиниці – форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичного зв'язку та ін., так і лексичні, у зв'язку з чим можна говорити про граматичні та лексичні заміни. This kind of art is not theoretical or illustrative of theories; it is intuitive, it is involved with all types of mental processes and it is purposeless. – Цей вид мистецтва не є теоретичним і аж ніяк не ілюструє певну теорію. Концептуальне мистецтво є інтуїтивним; воно задіє всі типи розумової активності; воно є марним [11]. Виявлена граматична трансформація – заміна однієї частини мови іншою. У даному реченні прикметник *illustrative* перекладається як дієслово «ілюструвати». Також займенник *it* змінюється на «концептуальне мистецтво» [11]. It is usually free from the dependence on the skill of the artist as a craftsman. – Як правило, воно не залежить від ремісничої майстерності художника. Знову ж таки можемо бачити заміну однієї частини мови іншою. В оригіналі – іменник *free from the dependence*, у перекладі – дієслово «не залежить» [11]. Logic may be used to camouflage the real intent of the artist. – Логіку можна застосовувати як камуфляж справжніх намірів художника. У даному разі ми бачимо зворотну заміну дієслова *to camouflage* на іменник «камуфляж» [11]. Some ideas are logical in conception and illogical perceptually. – «Деякі ідеї логічні у вигляді концепції, але нелогічні при сприйнятті. В оригіналі – прислівник *perceptually*, у перекладі – іменник «при сприйнятті» [11].

Додавання припускає використання в перекладі додаткових слів, що не мають відповістей в оригіналі. If an idea requires three dimensions then it would seem any size would do. – «Якщо ідея вимагає втілення в трьох вимірах, то може здатися, що підійде будь-який розмір». Використано семантичне додавання слова «втілення» для кращого розуміння тексту [11].

Висновки і пропозиції. У межах даного дослідження ми розглянули проблему перекладу термінів мистецтвознавчої тематики. При цьому основний упор було зроблено на виявлення засобів і специфіки перекладу подібних термінів. У про-

цесі дослідження ми проаналізували питання, що є актуальними в сучасному перекладі: аспекти перекладу спеціальних текстів, основні підходи до визначення поняття термін, роль терміна у будівництві мистецтвознавчого тексту і чинники, що впливають на переклад термінів. Розглянувши всі особливості перекладу термінів мистецтвознавчої тематики, ми дійшли висновку, що переклад термінів мистецтвознавства – дуже відповідальне і не найлегше заняття для перекладача. Переклад термінів являє собою досить складне завдання, оскільки навіть за наявності зафіксованого в словнику еквівалента вибір найбільш коректного відповідника може бути неоднозначним. Терміни мистецтвознавства мають низку особливостей: велика кількість запозичень, авторська термінологія, дуже часто слова загальнолітературної мови стають термінами мистецтвознавства. При цьому можливий і зворотний процес. Усе це значно ускладнює процес перекладу текстів галузі мистецтвознавства. До найпоширеніших способів перекладу таких термінів слід віднести транскрипцію, транслітерацію, калькування, але не слід забувати, що використання цього метода може призводити до помилок або викривлення змісту, якщо перекладач невірно розуміє внутрішню форму терміна. Також широко використовуються семантичний переклад та функціональна заміна. Незважаючи на розширення зв'язків між народами на планеті, використання все більш ефективних засобів комунікації і пов'язане із цим взаєморозуміння культур, перекладач повинен рахуватися з тим, що кожна мова розвивається самостійно: у ній діють власні мовні реалії, закріплені культурно-історичні реалії, з'являються нові реалії, які ще не мають еквівалентів на момент перекладу на інші мови. Але попри це перекладачеві доводиться перекладати матеріали, що містять і такі термінологічні особливості, з якими він не знайомий. Тим не менше в подальшому необхідно розробити методологію, за допомогою якої перекладач міг би визначити, який з основних способів перекладу слід застосувати в кожному конкретному випадку.

Список літератури:

1. Харитоновна Е. А. Концептуализация как стратегия перевода научного текста (на материале русского и английского языков) : дис. ... докт. филол. наук : 10.02.20. Пермь, 2006. 197 с.
2. Алексеева Л. М. Антропологизм как предмет научного перевода. *Стереотипность и творчество в тексте*. 2004. Вып. 7. С. 204–218. URL: <https://ladya.ru/paper/art-348120.php> (дата звернення: 30.04.2021).
3. Елина Е. А. Доминирующие мотивы российского пейзажа в искусствоведческом дискурсе. URL: http://ski.renet.ru/Journal_3_2010/Elina.pdf (дата звернення: 01.04.2021).
4. Девятковский Я. Основные характеристики искусствоведческого текста как объекта письменного профессионально-ориентированного перевода. URL: <https://pandia.ru> (дата звернення: 01.05.2021).

5. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. Москва, 1966, 608 с.
6. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: вопросы теории. Москва, 2012. 248 с.
7. Англійсько-український словник термінів мистецтва / М. В. Якуб'як та ін. Львів : Львівська національна академія мистецтв, 2011. 304 с.
8. Сдобников В. В. «Переводческие несоответствия»: коммуникативно-функциональный подход. *Язык, коммуникация и социальная среда*. 2007. Вып. 7. С. 47–58.
9. Янова Т. В. Трансформації при перекладі. URL: <https://study-english.info> (дата звернення: 02.05.2021).
10. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Курс лекций. Москва, 1999. 192 с.
11. Sol Lewitt. Paragraphs on Conceptual Art. *Artforum*. URL: <http://sfaq.us/2011/11/sol-lewitt-on-conceptual-art-1967/> (дата звернення: 20.03.2020).

Berezhna O. O. THE PECULIARITIES OF LEXICAL AND GRAMMATICAL TRANSFORMATIONS UNDER THE TRANSLATION OF TEXTS IN ARTS

The article is devoted to the problem of terminology in the field of art texts translation and the use of translation transformations in the purpose of reaching maximum translation adequacy. The actuality of this item is strongly determined by the fact that terminology of the contemporary art is regularly and actively increased with new terms, previously unknown to the public. Thus understanding the peculiarities of such terms' translation makes the interpretation of art texts more adequate. The text in the field of art is the text created by the specialists (art historians and art critics) which provides the reader or viewer with the verbally mediated conventionally equivalent content of the art work. Special art text – is the text which contains the information about the history and theory of arts on the basis of studies, analysis, interpretation and evaluation of particular art works. As a special text related to the specific field of activities it possesses a number of particular features. They are: the presence of a great number of professionally meaningful information in the field, and correspondingly the presence of a great amount of terms. Under the translation of art texts the translator should also take into consideration the fact that the correct translation of the terms, as the key units of the special text is the necessary condition of the correct translation of the whole text. Meanwhile, certain difficulties occur under the translation of such texts. They can be overcome with the help of translation transformations. Translation transformations – are the techniques in translation which represent the exchange of regular equivalences with irregular (contextual) ones and the resulting language units, obtained in the result of such techniques application. The use of transformations is determined by the translator's desire to obtain the higher level of adequacy in translation. The most widespread lexical transformations are transcription, transliteration and calking. The translation from one language into another is impossible without using grammatical transformations. Grammatical transformations are primarily the rearrangement of the sentence (changes in its structure) and numerous different changes of both syntactic and morphological nature. The most widely used grammatical transformations are substitutions and transpositions.

Key words: text in arts, terms, lexical transformations, grammatical transformations, transcription, transliteration, calking, substitutions.